
Ladugården från Rackeby



Dagbok från återuppbyggnaden 2011–2012

Förord

I april 2009 brann 1700-talsladugården från Rackeby ned till grunden i Fornbyn i Skara, där den stått sedan 1920-talet. Hela huset var byggt av skiftesverk, en byggnadsteknik som kännetecknade de skogfattiga slättbygderna i Västergötland. Några lyckliga omständigheter samverkade till att en noggrann rekonstruktion av huset kunde genomföras under de följande åren. För det första var huset väl försäkrat, för det andra blev den ursprungliga ladugården i alla sina detaljer dokumenterad omkring 1910, när den fortfarande stod kvar i den då oskiftade Storegårdens by i Rackeby på Kålland, och sist men inte minst finns i Skaraborg en grupp skickliga timmermän, som gått samman i ett nätverk kallat Traditionsbärarna, och som kunde utföra arbetet med rekonstruktionen.

Allt detta samverkade till att en återuppbyggnad kunde ske så att det nya huset i alla väsentliga delar blev mycket trogen sin gamla förlaga. Byggnadsarbetena följdes kontinuerligt och dokumenterades löpande, de har också kunnat följas på Västergötlands museums hemsida. Denna skrift är en sammanställning av dagboken som fördes under återuppbyggnaden i Fornbyn i Skara 2011 – 2012.

Västergötlands museum

Skara i maj 2013

Thomas Carlquist

Januari – april 2011

Arbetet började i 15 graders kyla efter nyår.
Bengt Bygdén svallhugger en stock.



Mattias Hallgren kollar tjockleken på en fälld tall.



Några yxor tillverkades speciellt för detta arbete av smeden Julius Pettersson, Karlsborg.





Bengt Bygdén skrädhugger en stock.



Arbetet kunde bedrivas inomhus under tiden februari till april. Daniel, Bengt och Jörgen hugger spåren till skiftesstolparna.



Stolpar till skiftesverket färdigställdes och lagrades i Karlsborg.

3 maj

Syllar börjar levereras till Skara den 2 maj.



Arbetsplatsen i Fornbyn.



Ett tält till skydd mot dåligt väder etablerades i Fornbyn i början av vecka 18, samtidigt som byggnadsmaterialet började levereras från Karlsborg. Tisdagen den 3 maj var arbetet i full gång med inpassning och sammanfogning av de nya syllarna. Jörgen, Mattias och Björn passar in syllar till grundstenarna. Vädret växlade mellan solsken och snö.



5 maj

Hantverkarna som arbetar i Fornbyn har bildat ett nätverk med namnet Traditionsbärarna, och behärskar både träkonstruktioner och smide bland mycket annat förknippat med äldre husbyggande. Här diskuterar Björn, Daniel, Jörgen och Bengt sammanfogningar vid en knut.



Björn Frodin, praktikant från hantverksskolan DaCapo, jämnar till ytan i en syllskarv med stämjärn.



Björn och Jörgen Rånge arbetar med syllskarven. Jörgen stryker trätjära i anläggningsytorna för att minska risken för inträngning av fukt.



Den färdiga skarven i syllen. Till vänster om skarven ses änden på en tvärbjälke vid logen, upplagd i syllen.



6 maj

Daniel Eriksson manövrerar GIGANT:en, en anordning som underlättar hanteringen av de tunga stockarna.



Till sin hjälp har hantverkarna också en kran på larvfötter för de tyngre lyften.



Det krävs annars fyra man att bära en av stolparna till skiftesverket.



8 maj

Söndagen den 8 maj var det "öppen arbetsplats" i Fornbyn. Flera intresserade besökare kom och studerade bygget, som nu pågått en knapp vecka. Här diskuterades olika metoder för resning av ladugårdsstommar. Museets byggnadsantikvarier var också på plats under dagen.



I byggtältet, som vid behov är ett väderskydd för arbetet, finns också information, ritningar och bilder från andra liknande hus som studerats inför återuppbyggnaden.



Bengt Bygdén hugger en skåra till en skiftesstolpe med en knutyxa. Mattias Hallgren till höger håller i en tävla, ett huggverktyg med tvärställd egg, som också kan användas när man ska göra en skåra i en stolpe eller en bjälke.



Hantverkarna använder flera typer av yxor och bilor till olika moment och delar i bygget.



En trefot, en flyttbar kran av trä, för finjustering av den västra sidans syll. Sådana kranar har också använts i stenbrott. Jörgen mäter in haken i knuten.



Jörgen arbetar med en laxknut där västra gavelväggens syll skall vila på norra långväggens syll.



I en laxknut är ytorna lite snedhuggna så att delarna inte ska kunna glida isär. Laxarna i långväggarnas syllar klara. Gavelväggens syll återstår att göra iordning.



11 maj

Lång- och tvärsyllar säkras med en dymling (en "propp" av trä) som förhindrar delarna att glida isär (vid pilen). På syllen ligger en stolpe, vars tappar skall passa i urtagen i syllen. "Bladet" till vänster på stolpen skall skydda ändträet i tvärsylen när stolpen kommer på plats.



I förgrunden ligger navare av två olika typer. Sådana används för att borra hålen för dymlingarna.



Vid hörnen är stolpens nedersta del komplicerad, med två blad till skydd för två ändträn och en tapp för styrning av stolpen. Syllarna är laxade och säkrade med en dymling. Alla former är huggna för hand med yxa och stämjärn.



När stolpen står på sin plats ser man hur ändträna skyddas av stolpens nedersta del, bladen.



Den 11 maj restes några stolpar på prov för att kolla att anläggningsytorna samverkade. Daniel reser och Björn kollar att stolpen hamnar rätt.



Stolparna och ett tvärband i östra gaveln restes på prov för att mäta in placeringarna av de båda sidosulorna (två stolpar som ska indela väggytan).



På bilden ses knutpunkten vid stolpen och tvärbandet i ladugårdens SO hörn. Här finns plats för ytterligare en del, långbandet som ska vila överst.



12 maj

Östra gavelns hörnstolpar och sidosulor (de högre stolparna på var sida om den blivande nocken) inmätta och placerade.



Med ytterligare ett stolppar rest börjar man få en uppfattning om husets volym.



Östra gavelns syll med alla fyra stolpar på plats. Märk hur de överskjutande "bladen" skyddar syllarnas ändträn i hörnen.



Stolparna sammanfogas halvt i halvt med tvärbanden och säkras med en dymling.



18 maj

Västra gavelns hörnstolpar och tvärband upp-pallade inför resning med handkraft, block och talja.



Stolpens tapp skall vid resningen falla ned i urtaget i syllen.



Ett block monterades högt upp i björken för att få rätt vinkel på repen vid resningen.



Meningen är att dra mot vänster i bild. Genom utväxlingen i blocket i björken förstärks kraften så att gaveln reser sig.



Den säkert över ett ton tunga gaveln restes på detta sätt av endast tre man.



När gaveln stod på sin plats checkades att den stod i lod. Utan extra justering – perfekt!



Nästa moment är att mäta in den exakta platsen för de s.k. sidosulorna – stolparna som bär taket i gavlarna...



...och hugga ur haken för sulornas (av tyska: säule = pelare) placering i syllen. På syllen i förgrunden ligger en knutyxa och en timmerbila.



19 maj

Björn arbetar med klubba och yxa i tvärbandets hak. Tvärbandet ska sedan vila i stolpens klyka till vänster. Knutpunkten kallas klofattning.



Jörgen hugger klykan i en av västra gavelns båda sidosulor (stolpar)...



...och finjusterar ytorna med en stickyxa. Verktuget används ungefär som ett stämjärn. Till vänster ses urtaget där gavelns tvärband sedan ska passa halvt i halvt med stolpen.



Knutpunkterna utformas olika beroende på var i huset de förekommer. Detta är haket till en sula som ska vila på västra gavelns syll. De höga mesulorna i husets mitt har samma typ av hak.



Motsvarande urtag i syllen, till stolpen på bilden ovan.



De flesta knutpunkter säkras med en dymling. Dessa tillverkas av enträ och är ca 35-40 cm långa.



Dymlingar i kryssen mellan mesulor (\approx mittstolpar) och tvärband.



Förberedelser för resning av västra gavelns sidesulor.



För att kunna resa båda sulorna på samma gång, fästes de samman med några slanor.



Block och talja monterades högt upp i mesulan mitt i huset. Tre man drog i repen och en säkrade tampen.



Efter några minuter stod de båda stolparna/sidosulorna i den blivande gavelväggen upprikt. Kvarstår att justera in dem i sina urtag i syllan.



22 maj

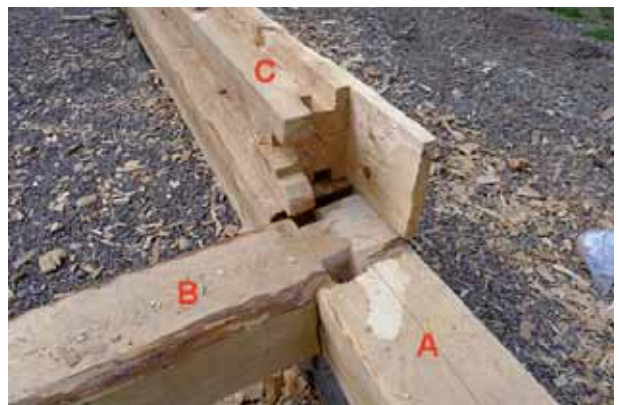
Söndagen den 22 maj var det åter öppen arbetsplats vid Rackebyladugården i Fornbyn. Medlemmar ur Kållandsö hembygds- och fornminnesförening, "Otterstad byalag", assisterade Traditionsbärarna med flera sysslor. Här borras hål med navare för stegpinnarna i en mesula.



Stegpinnarna tillverkas med yxa ungefär som en dymling.



Den intrikata knutpunkten mellan långsyllen A, en tvärgående bjälke B och en skiftesstolpe C (än så länge liggande på syllen).



Otterstad byalag arbetar tillsammans med Traditionsbärarna med uppallning inför resning av den sista "bocken", dvs. två skiftesstolpar sammanhållna av ett tvärband.



Med gemensam handkraft, rep och taljor, reses bocken utan större besvär.



När bocken står på sin plats kontrolleras att den står i lod, varefter den fixeras i rätt läge med en gransträva. Jörgen spikar, Björn och Mattias betraktar, liksom ett 20-tal intresserade besökare i Fornbyn denna söndag.



Björn, Jörgen och Folke Ekesbo från Källandsö förbereder lyftet av en mesula.



Lyftet tillgår på samma sätt som med bocken.



Stroppar fästs åt båda håll för att säkerställa att inte stolpen far iväg åt något oönskat håll.



Efter väl förrättat värv söndagen den 22 maj. Arbetslaget med Kållandsö hembygds- och fornminnesförening, "Otterstad byalag", och Traditionsbärarna.



Ladugården från Rackeby, 19 dagar efter byggstarten.



Under veckan efter den "öppna arbetsdagen" ändrade byggnadsplatsen karaktär rejält. Samtidigt levererades den första lasten bälur till skiftesverket från Häggetorp utanför Tibro, där de förtillverkats under vårvintern.



De plank som är avsedda att användas som golv i marknivå lades upp på tvärbanden. På detta sätt tillskapades ett tillfälligt "övre plan" där till en början arbetet med långbanden kan fortsätta. Detta är samtidigt ett sätt att påskynda torkningen av golvplanken, som sedan några dagar är levererade nysågade från Häggetorps ramsåg.



Golvplanken fungerar som ett tillfälligt arbetsdäck, när Björn mäter in haket på långbandet. Haket ska passa i kloffattningen längst upp på stolpen vid pilen. Skarven blir en snedskarv och ska passa till den redan färdiga motsvarigheten vid A.



Mattias hugger ett motsvarande hak på andra sidans långband. Här syns också den knappt meterlånga snedskarven tydligt. Längst till höger ses stolpens kloffattning.



30 maj

Den 30 maj var det dags att placera den sista delen av långbanden. Tre på varje sida. Mattias mäter in haket som ska vila i klon/klykan längst till vänster i bild...



...och hugger ut haket med yxa till rätt passform. I förgrunden den snedhuggna ytan som utgör skarven i långbanden. Överst till höger har klykorna i mesulorna huggits ut för kroppåsen.



Haket i långbandet (-s undersida) färdigt.



Finjustering med stämjärn för att klofattningen skall bli så tät som möjligt.



Bengt och Mattias tar hjälp av den motordrivna kranen för att lyfta långbandet på plats.



Mattias kollar att delarna kommer exakt på rätt plats.



Skarven mellan delarna av långbandet före monteringen. Notera de små urtagen som ska passa mot stolpens klyka (pilen).



Den färdiga skarven med dess båda delar sedd nerifrån.



Den 30 maj började också de blivande åsarna lyftas upp på "arbetsdäcket"...



...för att bearbetas och passas in i mesulornas och sidosulornas klykor. Till vänster i bakgrunden syns visthusboden från Rackeby igen. I sinom tid ska ladugården täckas med ett liknande vasstak.



1 juni

Sedan långbanden passats in vidtog arbeten med skottstolparna, det vill säga de skiftesverksstolpar som egentligen inte bär någon tyngd, men tjänar som indelning av väggarna i mindre sektioner för bålarna.



Detta innebär att långbanden åter lyfts loss för att förses med hak för stolparnas övre ändar.



Bengt mäter in ett sådant hak i en del av södra långbandet...



... och hugger ut det grunda haket. Notera hur han här, i början av arbetet, håller yxan snett för att hugga ur "flisor" ur stocken. När han i nästa moment håller yxan rakt är det lättare att med precision avverka material ur stocken.



Dagen före hade kroppåsen monterats och vilar nu på de höga mesulorna i husets mitt. Här är åsen säkrad med en dymling i stolpens klo.



Där åsen behöver skarvas läses skarven också med en dymling.



7 juni

Tisdagen den 7 juni pågår arbete med de s.k. tranorna när åsarna och mesulorna är på plats. Tranorna kallas de stöd som från var sin sida håller mesulorna upprätta och stöder i hak i tvärbanden.



Ett sådant hak i tvärbandet. Det är hugget lite snett med en "rygg" i mitten, på vilken tranan skall stå.



Mattias hugger nedersta delen av tranan – tranfoten – så att den ska passa i haket till vänster (pilen)...



...och när tranan väl placerats fästs den med en dymling.



Bengt arbetar med den övre knutpunkten i en trana...



...som skall passa i det lilla urtaget i mesulans översta del.



Till höger: Meningen är att tranans övre ända skall passa i urtaget i mesulan.

Nere till höger: Två tranor monterade i en mesula i vars klo, eller klyka, kroppåsen (den översta åsen i husetsnock) vilar.



Nere till vänster: Vid pilarna till vänster ses hur tranorna är fästa i tvärbanden. Vid den övre pilen till höger anas tranans infästning i mesulan alldeles under åsen.



8 juni

När tranorna är placerade börjar arbetet med att lyfta upp de stockar som ska bli sidoåsar i taklaget.



De båda sidosulorna i västra gaveln har förberedats (se bilder från den 19 maj) så att klorna eller klykorna kan ta emot sidoåsen, vars ände är tillhuggen så att den ska passa i klon.



Jörgen och Magnus Hallberg passar in åsen i sulans klo...



...och efter lite ruckande sitter den där den ska.



I en konstruktion med tranor vilar sidoåsarna dels på sidosulorna i gavlarna, dels på tranorna. På tranorna hålls åsarna i läge med hjälp av en dymling.



Ytterligare en bild av den komplicerade knutpunkten där stolpe (A), tvärband (B), långband (C) med skarv (D) och trana (E) möts. Notera dymlingarna i långbandets snedskarv. Även tranan naglas fast i tvärbandet med en dymling.



Johan Mårtensson och Magnus Hallberg justerar in en skottstolpe i den del som motsvaras av sädesladan i Rackebyladugården.



13 juni

Sidoåsarna är här placerade, tre stycken på varje långsida. Åsarna låses i läge på tranorna med dymlingar.



Nästa "skikt" i konstruktionen av taket är sparrarna. Dessa är (jämförelsevis) klenslanor som korsas över nock, rotändan upp, och vilar dels på sidoåsarna, dels på långbanden, där de fästs med en smidd spik.



Dag Svensson, till vardags arborist, assisterar Traditionsbärarna med arbetet med sparrarna. Här fäster han två sparrar över nock med en grandymling.



Dag hugger ut ett litet spår eller jack i åsen för att sparren ska vila säkrare i sitt läge. Där så behövs, gör han ett liknande spår i långbandet, som är den nedersta fästpunkten.



Inne i tältet har produktionen av bålar inletts. Bålarna är de delar som travas på varandra i sektionerna mellan stolparna i huset. I det fd djurstallet ska bålarna vara av fulltimmer, i ladorna och på logen är de spräckta s.k. halv-klovor. Mattias finjusterar draget, den lilla längsgående skåra på stockens undersida där man brukade täta väggen med mossa.



Mattias och Jörgen lyfter en av djurstallets bålar på plats...



...och justerar in bålen, som just här kommer att fungera som överstycke till en dörröppning.



En sista finjustering med yxan, och bålen faller på plats. Känsla, ögonmått och tålmod är de enda hjälpmedel Traditionsbärarna använder förutom yxorna och stämjärnen.



Jörgen fäster ett extra stöd för överliggaren med en liten dymling.



Den 13 juni råder det inget tvivel om hur storleken och höjden på den nya Rackbyladugården kommer att bli.



15 juni

Den 15 juni var samtliga förtillverkade ämnen till de kluvna bålarna i ladorna levererade från Häggetorp, där de förtillverkats under vintern.



Magnus hyfsar ytorna på de spräckta bålarna. I och med att de spräcktes när träden var i stort sett nyfällda, blev ytorna ändå jämförelsevis släta. I ett skiftesverk i Skaraborg ska nedersta bålen vara ett s.k. svallskift, dvs något snedhuggen så att vatten leds ut från syllen (pilarna).



Ändarna på bålarna fasas av så att de skall passa i spåren i stolparna.



Bålarna travas löst på varandra i väggsektionerna.



Den blivande väggen sedd inifrån ladan. På insidan är bålarna endast barkade, och de halvrunda ytorna ger karaktär åt interiören.



Den 15 juni intogs gemensam lunch med sill och färskpotatis med svagdricka i missionshuset från Daretorp i Fornbyn.



16 juni

Sparrarna i västra delen, med ladorna, ligger med den tjockare rotändan uppåt och sammanhålls därför med en dymling övernock.



De kraftiga sidoåsarna (A), som vilar på tranorna (B), tar en stor del av lasten från taket.



Skarvning av kroppåsen över en mesula, låst med en dymling.



Sparrarna i östra delen av huset, överst monterade mot halvklovarna under kroppåsen.



Motsvarande parti av takkonstruktionen sedd underifrån. De olika delarna är A mesula, A1 sidosulor (som sidoåsarna vilar på i gavlarna), B kroppås, C tranor, D halvklovor (för sparrarna enligt bilden ovan), E sidoåsar, F sparrar.



Är sparrarna tillräckligt kraftiga fästs de med en dymling, annars med en smidd spik.



Över djurstallet fylldes ursprungligen mellanrummet mellan sparrarna med tätt och löst lagda slanor av spräckt gran. Förfarandet kan ses på visthusboden intill. För att hålla slanorna på plats monterades ett s.k. vågbord längst ut på sparrarna, en tvärställd bräda som i sin tur hölls på plats av små dymlingar. Dymlingarna ska sättas i hålen på sparrändarna.



Taklaget i västra delen sett uppifrån. Här är sparrarna korsade och sammanhållna med dymlingar övernock.



Motsvarande parti sett "inifrån". När vasstaket senare väl är lagt blir det på grund av mörkret i huset svårare att se de olika detaljerna i taklaget.



Insidan av norra väggen närmar sig färdigställandet. Den större öppningen mitt i bild kommer att bli ingången till logen.



Den 21 juni, sommarsolståndet, är nästan alla sparrar på plats.



22 juni

I det före detta djurstallet var skiften av fulltimmer i långväggarna och halvklovor i gavlarna. Väggbartiet ovanför det som var rännets bjälklag (pilarna) i det gamla huset utgjordes också av halvklovor.



För att kunna placera översta bålen görs ett litet urtag i stolpens övre del. När dessa lador användes i jordbruket kunde man, tack vare att alla bålar ligger löst travade, relativt enkelt lyfta bort en hel sektion för in- och utlastning.



Den 21 påbörjades också monteringen av de längsgående rafterna som det översta "skiktet" i takets träkonstruktion. Dagen därpå är nästan hela norra sidan färdig.



Dag skruvar fast rafterna i sparrarna. Ursprungligen hade detta arbete utförts med vidjor, något som är mycket tidsödande, varför vi har valt att vinna tid på detta sätt.



Rafterna är av barkad gran, ca 4-5 m långa och avståndet dem emellan är ca 40 cm. Det är dessa slänor som senare vasstäckaren använder för att binda fast vassen i takkonstruktionen.



Motsvarande parti av taklaget sett underifrån.



4 juli

I veckan efter midsommar monterades vågbor-
den, brädan som fästs längst ned på sparrarna
med små dymlingar. Avsikten med vågbordet
var att hålla de löst lagda granslanorna på
plats. Utförandet kan studeras på närmare håll
på den närliggande visthusboden från Rackeby.



Mattias och Bengt funderar på vem som ska
ge sig på det grannliga arbetet att teckna ut
vindskivornas drakhuvuden.



Med hjälp av ett fotografi från ca 1910 försöker
Mattias få till en profil som kan likna en drake...



...varefter Bengt hugger ut de stora dragen i
profilen med yxa.



Mattias finslipar drakhuvudet med kniv...



...och Bengt hyvlar vindskivans utsida innan den ska tjärstrykas.



Ena vindskivan monteras på östra gaveln, vars vägg av kluvna bålar börjar bli klar. I röstet ska bålar vara av fulltimmer.



De första dagarna i juli var arbetet med taklaget klart, och huset täcktes med en pressening till dess vasstaksläggaren kommer efter sommarsemesterna.



7 juli

Jörgen och Dag resonerar kring gångjärnets placering på en av de nya dörrarna. Bandgångjärnen är återanvända smidda gångjärn.



I röstena förbereds de kraftiga fulltimmerbälarna. Här östra gaveln.



Jörgen skrädhugger en sådan bål. Sedan hugger han ut tappen som ska passa i stolparnas spår. Som vid pilen.



Mattias arbetar med karmen till logens bakre inlastningslucka.



Vindskivorna är hyvlade för hand och delarna strukna med trätjära. Sedan är de spikade med smidd spik.



Drakhuvudena på västra gaveln. Skräckinjagande?



Bengt arbetar samtidigt med västra gavelns röste. Här gör han i ordning den översta delen med urtag för kroppåsen...



...och fortsätter med den bål som samtidigt ska vila på sidostolparna.



Just denna bål är planhuggen i ändarna för att vila stadigt på stolparna. Här ses den "uppochner".



Bengt lyfter bålen på plats.



Här ses hur bålen vilar på de båda sidostolparna.



När hela röstet med dess delar är på plats skall de dymlas för extra säkerhet (pilarna).



Mellersta partiet av ladugårdens västra röste
upptimrat och klart.



Med detta är alla viktiga delar i stommen och
taklaget färdigbyggda. Nästa moment blir
arbetet med läggningen av vass på taket.



12 augusti

Efter sommarsemestern har arbetet med Rackebyladugården återupptagits. Andra veckan i juli färdigställdes stommen, bålarna travades i sina spår i stolparna och dörrarna monterades. Den 11 augusti levererades en last hasselkäppar, skördade i Timmersdala. Käpparna ska användas när vassen binds mot taket.



Samtidigt anlände det första lasset av balar med vass. Kärvarna lagras tillfälligt i tältet.



Bengt Rune Eriksson från Odensåker leder arbetet med vasstaket, assisterad av Sven Andersson (närmast) från Timmersdala. Längst ned vid takfoten monteras först ett tillfälligt stöd av bräder för att hålla vassen på plats innan den börjar bindas.



Hela stödbordet monterat längs med norra takfoten. Den nedersta raften fungerar mest som ett stöd för vassen i "öfset" medan nästa, vid pilarna, kommer att användas vid bindningen.



Här håller första lagret vass på att bindas. Bengt Rune passar in en hasselkäpp. Den ska ligga mitt över raften därunder (pilarna på förra bilden) och kommer senare att döljas av nästa lager vass.



Bengt Rune använder en särskild rund nål som "laddas" med ståltråd. Med denna kan en man utföra arbetet med bindningen. Innan detta specialverktyg uppfanns, användes en rak nål och då behövdes en "understickare", en medhjälpare som stod inne på vinden och stack tillbaka nålen.



Här binds hasselkäppen och vassen ihop med den underliggande raften, som ju sitter fast i taklaget (se bilder från 22 juni). Bengt Rune sticker ned nålen med höger hand och så kommer den upp igen ovanför hasselkäppen.



När tråden knutits fast och spänner ned käppen mot vassen klipps den av och säkras. Det nedersta lagret, eller raden, med vass kapas någon halvmeter innan den läggs upp. Detta görs för att tjockleken på det färdiga taket ska bli jämntjockt.



18 augusti

Vassen levereras i kärvar som buntas om ca 15-20 stycken. Se foto från 12 augusti.



Presenningen behålls så länge taket står "öppet" eller inte är färdigbundet. Varje dag rullar Sven och Bengt Rune upp den ett stycke på morgonen och tillbaka igen på kvällen som regnskydd. Regndagar ligger arbetet nere.



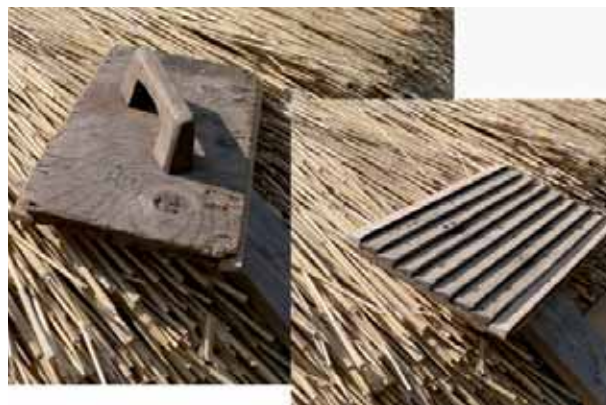
Sven lyfter upp kärvarna och lägger dem på plats i en rad längs med taket. Samtidigt binder Bengt Rune här det tredje varvet efter att ha tagit isär kärvarna och hyfsat vassen till en lagom jämn yta. Notera att hasselkäppen nu ligger ett stycke längre upp på taket än på bilderna den 12:e.



Sven gör här i ordning en hasselkäpp, dvs spetsar till den i änden för att skarvarna inte ska bli för grova. Närmast ligger ett annat av vasstäckarens verktyg – en täckevraka.



Täckevrakan används för att jämna till vassen genom att klappa eller slå lätt på ändarna. På så sätt kan vasstäckaren åstadkomma en jämn och fin yta.



I västra änden av taket är nu alla tre lagren vass bundna närmast takfoten. Vasslagret blir på detta sätt knappt 30 cm tjockt. Här är takfoten tilljämnd med täckevrakan.



25 augusti

I takt med att vasstäckarna arbetar sig längre och längre upp på taket bygger Sven en lätt "ställning" att gå på eftersom vassen själv inte tål att sätta fötterna på.



Bengt Rune slår eller klappar lätt med täckvrakan för att jämna till vasslagren. Det finns olika modeller och utföranden av det här verktyget i t. ex. Skåne och Halland, men just denna har Bengt Rune själv tillverkat efter förebild av ett gammalt västgötskt verktyg.



Innan det är dags för nästa lager vass kollar täckaren över de redan bundna hasselkäpparna, täckespröten, så att alla fästpunkter är säkra.



Den 25 augusti har vasstäckningen av Rackebyladugården nått så långt att man börjar skönja resultatet.



2 september

Alltmedan Bengt Rune binder vassen gör Sven i ordning kärvarna som läggs ut i en rad på taket.



Den 2 september har vasstäckarna arbetat sig upp tillnock på det norra takfallet.



Översta raden vass jämnas till med täckevrakan.



Det är meningen att den överskjutande vassen sedan ska böjas ned över nock och bindas mot räfterna på södra takfallet.



12 september

När vasstäckarna arbetar med nocken kliver man över på andra sidan, som ännu inte är bunden.



Översta raden med kärvar skjuter över nock med ungefär en meter.



Till höger: Sven tynger ned kärvarna som böjs över nocken, och håller samtidigt täckesprötet på plats med knät...

Nere till höger: ...medan Bengt Rune binder fast sprötet och vassen ned mot den näst översta raften i taklaget.

Nere till vänster: En sträcka av nordsidans vass har böjts över nock och fästs mot underliggande raft.



28 september

Hela norra sidan av ladugårdens vasstak är nu färdiglagt och arbetet har sedan någon dryg vecka påbörjats på södra sidan.



I samband med att den löst liggande "ställningen" togs ned jämnades ytan till en sista gång och rensades samtidigt från skräp.



Till höger: I tältet lagras vassen i buntar om 20-25 kärvar. Ungefär 1000 kärvar gick åt för att täcka norra takfallet på Rackebyladugården.



Nere till höger: Den 28 september var det byggmöte med inspektion på arbetsplatsen. Sven och Bengt Rune har arbetat sig ett par meter upp från takfoten på södra takfallet. Proceduren är likadan som på norra sidan.

Nere till vänster: Bengt Rune förklarar täckervrakans användning för Ronny Eriksson på Länsförsäkringar.



17 oktober

Arbetet med södra takfallet har nu framskridit så långt att det bara återstår ett tiotal meter av nocken att täcka. Därefter vidtar mörningen som sista del i taktäckningen.



Redan i första veckan av oktober levererades den första lasten pollträn. Pollträna skall användas till mörningen, dvs. det skyddande skikt av halm som ska läggas över nocken. Pollträna till Rackebyladugården har förtillverkats i Forsvik. Dessa är av kliven och spräckt ek och 185 cm långa. Andra vanliga träslag i pollträn är gran, fur, ask och asp.



I tältet förbereds pollträna genom att sammanfogas två och två med en 40-45 cm lång dympling av ek.



20 oktober

Bengt Rune arbetar med den översta raden vass, den som ska böjas övernock och fästas på motstående sida...



...och använder hela tiden täckevrakan för att jämna till ytan.



Översta raden vass skjuter ut någon meter övernock.



Under den överskjutande vassen finns sedan tidigare ett par täckespröt som överskottet ska bindas i.



24 oktober

När sista vassen är bunden ned mot spröten på föregående bild, "låses" den nedböjda vassen mot nocken med ytterligare ett par rader hasselkäppar.



Sedan är det dags för det sista momentet i taktäckningen, mörningen. Bengt Rune har förberett arbetet genom att köpa in linhalm, odlad och skördad i Hasslerör – allt utom själva vassen är alltså närproducerat material.



Balen tas isär och linhalmen sprids ut över nocken och ett par meter ned på takfallen.



Eftersom nocken brukar vara en av de svagare punkterna i ett vasstak, läggs i detta fall för säkerhets skull en tunn skyddspapp mellan vassen och halmen.



Sven och Bengt Rune sprider ut halmen och jämnar till den så att den är någon dryg halv-meter tjock övernock, och 15-20 cm i nederkanten.



Bengt Rune kollar tjockleken på mörningen övernocken. I andra landsändar kallas mörningen för rygging, och pollträna för ryggrän.



Pollträna är förberedda och sammanfogade två och två med en dymling av ek.



Storleken, 1,85 meter, och träslaget självt, gör pollträna mycket tunga och otympliga att manövrera.



Innan pollträna lyfts på plats skall de säras så att de passar över husetsnock.



Sven och Bengt Rune lyfter tillsammans pollträt på plats...



...och justerar det i läge, samtidigt som halmen kompletteras för önskad tjocklek.



En sträcka på 7-8 meter i östra delen av taket färdigt.



25 oktober

Taket börjar närma sig färdigställande. En av de sista balarna med linhalm lyfts upp till arbetsplatsen.



Bengt Rune lastar av halmen med en vanlig hötjuga.



Halmen fördelas ut på den sista sträckan som ska mörnas.



Sven ser till att halmtäcket blir lagom tjockt i den nedre delen av mörningen.



Halmen hålls ned mot taket av pollträna med ungefär en alns mellanrum. Den är för övrigt inte bunden mot vassen. Normalt används råghalm till mörningen, men linhalmen är lite kraftigare och varar lite längre. Mörningen på ett vasstak ska annars göras om ungefär vart 5:e-6:e år.



Bengt Rune och Sven bär upp de sista pollträna.



Sista pollträet på plats, kl. 15.08 den 25 oktober!
Nu återstår bara justering av halmen och en koll att träna ligger som de ska. Därefter rengöring av takytan och demontering av ställningen.



Bengt Rune Eriksson, Odensåker, och Sven Andersson, Timmersdala, kan vara nöjda med sitt arbete. Nästan två och en halv månad tog arbetet att täcka Rackebyladugården.



27 oktober

Den 27 oktober pågick de sista finjusteringarna av vassen. Den lösa ställningen är nertagen och taket är rensat från skräp. Bengt Rune jämnar till ytan med täckevrakan som det sista momentet i täckningsarbetet.



Samma dag monterades Hakiställningen ner och huset framträdde för första gången utan "störningar". Här återstår en del arbete med marken kring huset.



Stommen klar, taket klart. Traditionsbärarna kan vara nöjda med den första etappen, dvs. exteriören. Från vänster Jörgen Rånge, Mattias Hallgren och Bengt Bygdén.



Mattias, Bengt och Jörgen diskuterar Traditionsbärarnas nästa moment, alltså det invändiga arbetet med att dels lägga in golvet, dels bygga en vägg mellan förrådet och logen.



21–29 november

Under vecka 47 ordnades marken till runt byggnaden. En länge efterlängtd dränering lades ned framför huset, för avledning av regn- och smältvatten.



Anläggningsgruppen placerade också några större stenar som underlag för de kommande ramperna till ingångarna på framsidan...



...och planade till marken med grus och gräsytor så som det såg ut före branden.



Några dagar senare kom den första snön. Nu vilar projektet någon månad, och efter nyår börjar inredningsarbetena.



23 februari 2012

I vecka 8 återupptogs arbetena med Rackeby-ladugården sedan den kallaste delen av vintern släppt taget. Bengt och Jörgen började med att lägga in golvet.



Jörgen slår ihop golvplanken med en gummi-klubba, sedan hålls planken på plats med ett spännband.



Bengt spikar golvträ i den del som ska bli förrådsdelen av ladugården.



29 februari

Den 29:e är golvet klart, och Jörgen och Bengt har börjat arbeta med mellanväggen som ska skilja "djurstallet" från "ladorna".



Jörgen passar in en bål av fulltimmer i den blivande mellanväggen.



Golvplankorna har sedan i maj legat på tork "på rännen", och nu ser man för första gången taket underifrån.



Bengt passar in den översta bålen i väggsektionerna. Ibland har den i Västergötland kallats "spurveskiff".



1-10 mars

Mattias hugger ett spår, eller en "not" i mesulan för bålarna. Jörgen skyldrar texla...



Mattias passar in en bål av en halvklova i den blivande mellanväggen.



Till höger: Jörgen använder texlan för att hugga spåret i en stock som samtidigt är både gåt, dörrpost och skiftesstolpe.

Nere till höger: Den 10 mars öppnades på museet en utställning om bygget av Rackebyladugården. Närmast några nekar vass och ett par pällträn.



Nere till vänster: Utställningen står till den 10 juni inne på museet. Närmast en modell i full skala av ett skiftesverk med sina olika delar.



20 mars

Under vecka 12 fortsatte de sista arbetena med byggandet av skiftesverksväggen som ska skilja logen från "fähuset", d.v.s. det utrymme som ska bli förråd.



Logdörrarna sedda inifrån.



Nytt tak i "fähuset" av okantade och ramsågade bräder. Det ser bra ut.



En av de sista bålarna till skiljeväggen, en halvklova som ska placeras i facket bakom stegen, görs i ordning.



18–23 april

Den 18 april samlades Jonny Tjäder, Bygghyttan och Ronny Eriksson, Länsförsäkringar, för en avsyning innan slutbesiktningen i maj. Nu återstår bara att dra ström till belysningen i huset.



Under veckan som gick gjordes de båda ramperna i ordning, till logen närmast, och förrådet längre bort.



Till höger: Samtidigt levererades nyfällda gran-
slanor från skogarna i Härlunda till den bli-
vande gårdsgården vid Rackebyladugården.

Nere till höger: Den 18 april började också Simon Sandgren från Vättak utanför Tidaholm arbeta med den nya gårdsgården. Här svedjer han störrarna i änden som ska ner i jorden. Sedan lägger han ut dem på marken för att de ska kylas av. Behandlingen är en traditionell form av rötskydd.



Nere till vänster: Ett par dagar senare var gårds-
gården mellan ladugården och Rackebyboden
färdig.



30 maj

Den 30 maj var den nygamla ladugården redo för invigning. Ett hundratal personer slöt upp i Fornbyn för att lyssna på musik, dansa och fira tilldragelsen.



Museets förra chef, Anna Maria Claesson, som var med när det gamla huset brann ned, invigningstalade och berättade om sina minnen och intryck från tiden när projektet med återuppbyggnaden tog fart.



Ulrika Eriksson på museet hade förberett kalaset och bjöd på svagdricka och ostmackor, som fanns till reds i den tillfälliga "baren" hela kvällen.



Vallefölk spelade upp till dans på logen och Axevalla Folkdansgille ledde dansen till niohalv tio på kvällen. Det verkade som om golvet fick godkänt!

